

Innst. S. nr. 22

(1999-2000)

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om forslag fra Carl I. Hagen til endring av Grunnlovens § 71 (Opphør av partimedlemskap)

Forslag 6 i Dokument nr. 12 (1995-1996)

Til Stortinget

SAMMENDRAG

Ovennevnte forslag, som er fremmet av representanten Carl I. Hagen, innebærer at en stortingsrepresentant trer ut av Stortinget når partimedlemskapet eller medlemskapet i partiets stortingsgruppe opphører.

Forslagsstilleren viser til at det i moderne tid er flere tilfeller av partioverganger og utgang av partimedlemmer fra folkevalgte grupper i kommunestyre, fylkesting og Stortinget. Dette har, ifølge forslagsstilleren, skapt betydelige styringsproblemer og frustrasjon fra velgere som hevder at de har stemt på et parti og ikke de enkelte folkevalgte som av en eller annen grunn ikke lenger er medlem av den partigruppe de ble innvalgt for.

De senere år er valgsystemet med valgliste utgått fra rikspolitiske partier med et felles program og selvstendige vedtekter det vanlige. Forslagsstilleren viser til at når velgere stemmer på et parti eller en partiliste ved et valg, regner velgerne med at de personer som blir innvalgt er forpliktet til å følge partiets program, samt rette seg etter partiets egne vedtekter for beslutningsprosessen innad i den valgte partigruppe.

Forslagsstilleren viser for øvrig til at det kan hevdes at det velgerne stemmer på når de benytter et partis valgliste til Stortinget i realiteten er en treenighet, partiets program, beslutningssystemet for parti og stortingsgruppe og de personer som står på de første listeplasser. Det er imidlertid partiene som utpeker hvem som skal stå på hvilken plass og velgeren baserer seg på at kandidatene er bundet av partiets program og partiets vedtekter, med mindre de på forhånd har reservert seg på enkelte punkter.

Partigruppenes vedtektsfestede beslutningssystem blir ansett for å være velgerens garanti for at alle de innvalgte i en partigruppe vil følge partiets politikk fastlagt av partiets program. Når det er partiene som velger personer til å representere partiet og velgerne stemmer på partilister, blir det partiene som blir tyngdepunktet.

Hvis en person er innvalgt på en partiliste bør velgerne ha trygghet for at vedkommende følger partiets politikk og respekterer det vedtektsfestede beslutningssystem, men slik er det, ifølge forslagsstilleren, ikke i Norge i dag. Det vises til at når partisystemet tross alt er innført, burde det være slik at en folkevalgt person som er innvalgt på en partiliste og forpliktet av et partimessig beslutningssystem trer ut av sitt folkevalgte verv hvis partigruppemedlemskapet opphører.

Når det i nyere tid er eksempler på at personer innvalgt for et parti melder seg ut av gruppen og over i andre partier viser det, ifølge forslagsstilleren, systemets svakhet. De velgere som har stemt på et parti opplever altså at i praksis blir stemmen i realiteten gitt til et konkurrerende parti uten at velgeren kan gjøre noe med det.

Forslagsstilleren viser til at dette forslaget tar sikte på å skape et logisk og sammenhengende system ved at alle folkevalgte som er innvalgt på en partipolitisk liste mister sitt folkevalgte verv hvis medlemskapet i partiet opphører. Hvis vedkommende melder seg ut av partiet eller blir ekskludert fordi vedkommende nekter å følge det demokratiske beslutningssystem for partiet og partigruppen, mister vedkommende sitt folkevalgte verv. Da vil velgerne være garantert at hvis et politisk parti får innvalgt en person som følger av velgerens oppslutning om partilisten, så vil vedkommende parti beholde dette folkevalgte verv for hele valgperioden og man risikerer ikke at vervet går til en politisk konkurrent av det parti velgerne ga sin stemme.

Forslagsstilleren fremmer følgende forslag til endring av Grunnlovens § 71:

«Grunnlovens § 71 skal lyde:

Stortingets Medlemmer fungerer som saadanne i fire paa hinanden følgende Aar, dog slik at et Medlem indvalgt paa en liste udgaet af et politisk Parti trer ud af

Stortinget naar Medlemskabet i dette Parti eller dette Partis Storthingsgruppe bringes til ophør.»

KOMITEENS MERKNADER

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Inger Lise Husøy, Laila Kaland, lederen Jørgen Kosmo og Gunnar Skaug, fra Fremskrittspartiet, Vidar Kleppe, fra Kristelig Folkeparti, Odd Holten og Kari Økland, fra Høyre, Svein Ludvigsen, og fra Sosialistisk Venstreparti, Kristin Halvorsen, viser til at ifølge Grunnloven er den enkelte stortingsrepresentant valgt inn personlig og ikke som medlem av et parti. En stortingsrepresentant er rent juridisk uavhengig av sine velgere, sitt parti og sitt distrikt, og har ikke adgang til å trekke seg fra vervet.

Flertallet har merket seg at begrunnelsen for forslaget er at velgerne stemmer på et parti og et partiprogram, og ikke på enkeltpersoner. Flertallet mener at ved stortingsvalg, som ved andre valg, kan en kandidats personlighet og egenskaper være avgjørende for velgernes beslutninger om partivalg.

Flertallet vil understreke at partiene ikke har noen forfatningsrettslig kompetanse. Et parti er ikke underlagt parlamentarisk og konstitusjonelt ansvar. Flertallet viser til at forslaget innebærer en forskyvning av innflytelse på Stortingets sammensetning fra velgerne til partiorganene, for eksempel ved at et parti ekskluderer en stortingsrepresentant. Flertallet vil understreke at det ikke er gitt at velgerne ønsker at en person skal slutte som stortingsrepresentant selv om vedkommende blir ekskludert fra et parti eller selv melder seg ut. I perioden mellom to valg vil spørsmålet om hva velgerne ønsker bare være hypoteser.

Flertallet viser også til at forslaget åpner for at en representant kan få adgang til å trekke seg fra stortingsvervet i løpet av perioden ved å melde seg ut av partiet, noe som vil være et brudd med prinsippet om representanters plikt til å motta og utøve vervet.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti og Sosialistisk Venstreparti, viser til at dagens system er slik at et flertallsgrunnlag kan bygge på en eller noen få mandater mer enn opposisjonspartiene. Det kan gi små partier og uavhengige representanter større makt enn store partier.

Flertallet mener det ikke er ønskelig å endre dagens system og går inn for at forslaget avvises.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at grunnlovsforslaget er et personlig forslag fra medlemmet Hagen, og ikke på vegne av Fremskrittspartiets stortingsgruppe. Det er således ulike oppfatninger i Fremskrittspartiets gruppe om det foreliggende forslag bør bifalles eller ikke bifalles.

Komiteens medlem Vidar Kleppe er av den oppfatning at forslaget ikke bør bifalles, men komiteens medlem Carl I. Hagen vil støtte sitt eget forslag.

Komiteens medlem Carl I. Hagen vil, i tillegg til den gjengitte begrunnelse for forslaget, påpeke at det i dagens valgsystem ikke er mulig for velgerne å endre på valglistene til stortingsvalget på en måte som kan medføre noen konsekvens for rekkefølgen av de personer som måtte bli innvalgt fra en partiliste. Utvelgelsen av de personer som blir valgt til Stortinget på en liste utgått fra et rikspolitisk registrert parti, er derved suverent et indre anliggende for det enkelte parti. Den eksisterende nominasjonslov regulerer ikke partienes nominasjonssystemer til stortingsvalg, idet bruk av nominasjonslovens bestemmelser ene og alene er et system som må følges dersom partiet vil kreve refusjon for økonomiske utgifter i forbindelse med å avholde nominasjonsmøtet. Dette medlem vil således påpeke at i dag har ikke partiene noen forfatningsrettslig kompetanse og er ikke underlagt parlamentarisk og konstitusjonelt ansvar, på tross av at det er partiet som i henhold til lovgivningen har retten til å få godkjent en partiliste med kandidater til stortingsvalget. Når partiet i så måte er suverent, mener dette medlem at det er en mangel når ikke forholdet mellom den enkelte kandidat og partiet har noen plass i lovgivningen. Dersom det hadde vært et system hvor velgerne hadde reell innflytelse på hvilke kandidater som ble innvalgt på Stortinget, ville selvsagt situasjonen vært en helt annen, og det ville da vært mulig å hevde at representantene burde ha en rettslig uavhengighet i forhold til partiet, slik det er i land med et system med valg til nasjonalforsamlingen fra enmannskretser. Partienes stilling er også regulert i Grunnloven, men utelukkende ved bestemmelsene om fordeling av de såkalte utjevningsmandater. Dette medlem vil hevde at det er en mangel ved dagens valgsystem ved at det på den ene side hevdes at representantene er personlig valgt, mens det i det praktiske og virkelige liv er slik at de er parti-valgt, og da under den forutsetning at de skal representere partienes politikk, nedfelt i partienes programmer, samt følge partienes interne vedtekts- eller reglements-festede beslutningssystemer. Dette medlem er enig i at det ikke er gitt at velgerne ønsker at en person skal slutte som stortingsrepresentant selv om vedkommende melder seg ut av sitt parti eller blir ekskludert fra sitt parti, men vil hevde at når det ikke er noe system hvor velgerne kan få innflytelse på dette, er det mer nærliggende å tro at velgere som har gitt sin stemme til en liste utgått fra et politisk parti, i hovedsak vil reagere negativt hvis en representant går ut av partiet og eventuelt melder seg inn i et konkurrerende parti som velgerne ikke ga sin tilslutning til ved valget. Da representanten Arne Kielland i perioden 1969-1973 og representanten Inge Staldvik i perioden 1989-1993 meldte seg ut av Arbeiderpartiet og meldte seg inn i hhv. Sosialistisk Folkeparti og Sosialistisk Venstre-

parti, var det berettiget reaksjon fra Arbeiderpartiets velgere, og det samme skjedde da fire Fremskrittspartirepresentanter i perioden 1993-1997 meldte seg ut av sitt parti. Det er etter dette medlemms oppfatning mer sannsynlig at en majoritet av de velgere som ga sin stemme til et parti reagerer negativt når en stortingsrepresentant forlater partiet til fordel for å være uavhengig eller direkte melder seg inn i et konkurrerende parti, og at det således bør få konsekvenser for stortingsvervet.

De tte medlem vil også hevde at det er mer naturlig å opphevet prinsippet om representanters plikt til å motta og utøve vervet som stortingsrepresentant etter at valg til Stortinget skjer via partinominasjoner og partilister, og ikke ved et direkte valg til Stortinget.

De tte medlem er på det rene med at valg til nasjonalforsamlingen enten kan ha basis i rikspolitisk registrerte partier eller ved personvalg, men finner det unaturlig med den nåværende sammenblanding av to ulike systemer. Det er mer naturlig å enten velge et system hvor partiene har en overordnet posisjon, eller et system hvor enkeltrepresentanter står direkte

ansvarlig overfor velgerne. Som en konsekvens av at det i dag er de politiske partier som virker i Stortinget, finner dette medlem sitt forslag som en naturlig konsekvens og oppfølging av det prinsipp som ble innført da partiene ble innført som system for valg til Stortinget.

FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra representanten Carl I. Hagen:

Forslag 6 i Dokument nr. 12 (1995-1996) om endring av Grunnlovens §b71 - bifalles.

KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen viser til det som står foran og til dokumentet og råar Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k :

Forslag 6 i Dokument nr. 12 (1995-1996) om endring av Grunnlovens § 71 – bifalles ikke.

Oslo, i kontroll- og konstitusjonskomiteen, den 16. november 1999

Jørgen Kosmo
leder

Kari Økland
ordfører

Svein Ludvigsen
sekretær